

Kohtuasi C-276/20

Eelotsusetaotlus

Saabumise kuupäev:

24. juuni 2020

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Landgericht Erfurt (Erfurti esimese astme kohus, Saksamaa)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

15. juuni 2020

Hageja:

A, G, E

Kostja:

B AG

– [...] –

Landgericht Erfurt

[...]

Kohtumäärus

Kohtuasjas

_____ A _____, G _____, E _____

– hageja –

[...]

versus

B_____AG, keda esindavad juhatuse liikmed, B_____, W_____

– kostja –

[...]

seoses „heitmeskandaalist“ tingitud kahjuhüvitisega

tegi Landgericht Erfurti (Erfurti esimese astme kohus) 8. tsiviilkolleegiumi

[...]

ainukohtunik 15. juunil 2020 järgmise

kohtumääruse: [lk 2]

I. [...]

II. Euroopa Liidu Kohtule esitatakse ELTL artikli 267 alusel järgmised eelotsuse küsimused:

1. Kas liidu õigusest, eelkõige tõhususe põhimõttest ja põhiõigustest tuleneb, et kui sõiduki või mootori tootja rikub sõidukite registreerimist käsitlevaid liidu õigusnorme ja Euroopa heitestandardit, ei tohi ta sõiduki ostjale makstavast kahjuhüvitisest maha arvata sõiduki tegelikust kasutamisest saadud eelist? Kas selline mahaarvamise keeld kehtib ka juhul, kui tootja tekitab kliendile heade kommete vastasel viisil tahtlikult kahju?
2. Kas eelotsusetaotluse esitanud kohus on sõltumatu ja erapooletu kohus ELTL artikli 267 tähenduses koostoimes ELL artikli 19 lõike 1 kolmanda lause ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 47 teise lõiguga?

Põhjendused

A. Asjaolud ja põhikohtuasi

Põhikohtuasi on üks paljudest sellistest „diisliskandaalidest“, mille raames nõutakse keelatud katkestusseadmega sõiduki või mootori tootjalt kõikjal Euroopas kahjuhüvitist.

Hageja ostis 2. juunil 2012 teatavast autokauplusest uue sõiduauto [...]. Sõidukil on kostja toodetud diiselmootor [...], mille suhtes kehtib heitestandard Euro 5. Kõnealune mootor on varustatud tarkvaraga, mis võrreldes sõiduki tavapärase töötamisega vähendab lämmastikoksiidi heitkoguseid katsestendil.

Pärast ostuhinna tasumist brutosummas 21 000 eurot anti sõiduk 20. juulil 2012 üle hagejale ja samal päeval toimus ka sõiduki esmregistreerimine. Sõidukite „tagasikutsumise kampaania“ raames laskis hageja 25. juunil 2018 teha niinimetatud tarkvaravärskenduse. 2018. aasta septembris esitas ta hagi, millega ta nõuab 21 000 euro, see tähendab vähendamata ostuhinna tagasimaksmist ning lisaks alates 20. juulist 2012 arvestatavat viivitusintressi sõiduki samaaegse tagastamise vastu. [lk 3]

B. Eelotsuse küsimused ja nende asjakohasus

I. Esimene eelotsuse küsimus

1. Saksamaa õiguslik olukord on selliste juhtumite puhul nagu käesolevas asjas suures osas selge. Bundesgerichtshof (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus) kinnitab teatavas põhimõttelises otsuses kostja vastutust [...] Saksa tsiviilseadustiku (Bürgerliches Gesetzbuch, edaspidi „BGB“) § 826 alusel, see tähendab vastutust heade kommete vastasel viisil tahtlikult kahju tekitamise eest (25. mai 2020. aasta kohtuotsus VI ZR 252/19 [...]). Viidatud kohus käsitles olukorda, kus sõidukisse on paigaldatud keelatud katkestusseade määruse nr 715/2007/EÜ artikli 5 lõike 2 esimese lause tähenduses (vt ka kohtujurist Sharpstoni 30. aprilli 2020. aasta ettepanek kohtuasjas C-693/18 [...]).

a) Sõiduki või mootori tootja vastutus toob kaasa lepingu tagasitaitmise. Ostja, kellele on tekitatud kahju, võib nõuda tootjalt kahjuhüvitist sõiduki samaaegse tagastamise vastu. Seejuures eeldatakse, et ostjal on tekkinud kahju algselt tasutud ostuhinna ulatuses.

b) Kahjuhüvitise konkreetne summa on veel vaidluse all ja lõplikult kindlaks määramata. Siin tekib majanduslikus mõttes kaks kesket küsimust, nimelt kas ja millises ulatuses tuleb kahju vähendada tegurina arvesse võtta sõiduki tegelikku kasutamist ostja poolt ning kas ja millises ulatuses, eelkõige mis ajast alates lisandub tootja makstavale kahjuhüvitise summale viivitusintress.

c) Bundesgerichtshof (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus) peab õigeks võtta kahju vähendada tegurina arvesse sõiduki tegeliku kasutamise aega (läbitud kilomeetrid), see tähendab arvata – tasaarvestuse teel – asjaomane summa tagastatavast ostuhinnast maha [...].

Saksa asjakohaste õigusnormide põhjal pole niisugune käsitlus mingil juhul ainuvõimalik; selle vastu räägivad kaalukad argumendid [...]. Eelkõige peab teatavate hüvede (käesoleval juhul sõiduki tegelik kasutamine) tasaarvestamine olema kahju kannatanud isikule vastuvõetav ning kahju tekitaja olukorda ei tohi põhjendamatult leevendada [...].

d) Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on otsuse tegemise seisukohast olulised kahtlused, kas kirjeldatud mahaarvamine on kooskõlas liidu õigusest tuleneva tõhususe põhimõttega ning kohustusega rakendada põhiõigusi ja Euroopa Liidu

põhiõiguste harta põhimõtteid parimal võimalikul viisil (harta artikli 51 lõike 1 teine lause) [lk 4]. Peale selle tuleks välistada eeliste ja puuduste tasaarvestamine, kohaldades analoogia alusel tarbekaupade müüki käsitlevaid sätteid.

aa) Liidu õiguses sätestatud tõhususe põhimõte näeb ette, et liikmesriigi õiguse kohaldamisel ei tohi liidu õigusest tulenevate õiguste kasutamine olla praktiliselt võimatu või ülemäära raske (vt harta artikkel 47, ELL artikkel 19). Samuti ei tohi olla liidu õiguse eesmärkide saavutamine praktiliselt võimatu või ülemäära raske.

Sõidukite registreerimist ja heitmeid käsitlevate liidu õiguse sätete eesmärgid saavutatakse praktiliselt vaid nii, et toimepandud rikkumiste eest määratakse asjakohased karistused ja võimalikke rikkumisi ennetatakse (vt ka direktiivi 2007/46 artikkel 46). Liiklusohutuse, tervise- ja keskkonnakaitse kõrge taseme, mõistliku energiakasutuse, omavolilise kasutamise vastase kaitse ning vajaduse korral ka tarbijakaitse eesmärkide saavutamiseks on vaja tõhusat hoiatava mõjuga sanktsiooni. Liikmesriigi kohtud peavad seda põhimõtet järgima (vt Euroopa Kohtu 3. oktoobri 2013. aasta kohtuotsus C-32/12).

Nii sanktsioonid kui ka ennetav mõju satuvad siiski kahtluse alla, kui õigusrikkumised „end ära tasuvad“, see tähendab, et neid võib toime panna suurema riskita. ELi õiguse seisukohast võib Bundesgerichtshofi (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus) tehtud tasaarvestus pakkuda kahju tekitajale põhjendamatu leevendust. Aja möödudes on kasutuseelise tasaarvestamine nimelt tootjatele üha kasulikum, samal ajal kui kahju saanud ostjatele võidakse panna põhjendamatu koormus. See võib luua tugeva stiimuli õigusrikkumise toimepanemiseks ja nõude täitmisega lubamatult viivitamiseks.

Igal juhul muudab menetluse pikenev kestus „kahju“ järjest väiksemaks. Saksamaa kohtutes on juba esinenud juhtumeid, kus kohaldatavate kriteeriumite järgi kindlaks määratud kasutuseelis ületab algset ostuhinda. Kahju, mida tuleks hüvitada, sellisel juhul lõpuks puudub. Ka põhikohtuasjas oleks kahjuhüvitise summa, mille peaks kostja sõiduki üleandmise vastu hagejale maksma, märkimisväärselt väiksem. Juba hagi esitamise ajaks 2018. aasta septembris oli hageja sõidukiga sõitnud ligikaudu 130 000 km, mistõttu tuleks kahjuhüvitisest maha arvata 9000 eurot.

bb) Tõhususe põhimõtte kõrval võivad ka liidu õiguses sätestatud põhiõigused takistada sõiduki tegeliku kasutamise arvessevõtmist [...].

Põhiõiguste harta on käesoleval juhul kohaldatav, see tähendab, et see on Euroopa Liidu ja selle liikmesriikide suhtes siduv ja kohustuslik (harta artikli 51 lõige 1). Liidu õiguse – käesolevas asjas sõidukite registreerimist käsitlevate sätete – kohaldamine toob nimelt [lk 5] kaasa hartaga tagatud põhiõiguste kehtivuse ja hõlmab seda (Euroopa Kohtu 26. veebruari 2013. aasta kohtuotsus C-617/10, punkt 21).

Sisuliselt on asjakohased eelkõige õigus elule (harta artikli 2 lõige 1) ning õigus kehalisele ja vaimsele puutumatusel (harta artikli 3 lõige 1) kui „ökoloogiline

inimõigus“. Tulenevalt tihedast seosest harta artiklis 1 nimetatud inimväärikusega on neil põhiõigustel vahetu kolmikmõju ehk horisontaalne mõju. Isikutevahelises tsiviilkohtuasjas on need sätted seega imperatiivsed (vt Euroopa Kohtu 17. aprilli 2018. aasta kohtuotsus C-414/16, punkt 76 jj). Lisanduvad tervise-, keskkonna- ja tarbijakaitse põhimõtted vastavalt harta artiklitele 35, 37 ja 38. Kõik nimetatud põhiõigused ja põhimõtted toovad kaasa ulatuslikke kaitsekohustusi, mida kohtud peavad järgima [...].

cc) Lõpuks võiks käesolevas asjas rakendada hinnanguid, mis tulenevad tarbekaupade müüki käsitlevatest sätetest (direktiiv 1999/44). Nimelt ei ole lepingule mittevastava tarbekauba müüjal lubatud esitada tarbijale nõuet, et tarbija tasuks selle kauba kasutamise eest hüvitist kuni ajani, mil kaup asendatakse uue kaubaga (Euroopa Kohtu 17. aprilli 2008. aasta kohtuotsus C-404/06).

e) Kas mahaarvamine on alati välistatud, kui – nagu käesoleval juhul – tootja põhjustas ostjale heade kommete vastasel viisil tahtlikult kahju? Bundesgerichtshof (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus) on selle kohta märkinud, et kostja kasutas sihipäraselt sõidukite ostjate pahaaimamatust ja heausksust, tehes mootori arendamisel strateegilise otsuse hankida tüübikinnitusasutuselt pettuse teel tüübikinnitus ja lasta sedasi manipuleeritud sõidukid turule [...]. Kõige selle taga oli väidetavalt huvi saavutada kulude vähendamine, kasumi maksimeerimine ja konkurentsieeliseid.

f) Lõpuks – just olukorras, kus kahju vähendada tegurina tuleks arvesse võtta sõiduki tegelikku kasutamist – tekib küsimus, kas tõhususe põhimõtet ja liidu õigusest tulenevaid põhiõigusi järgitakse piisavalt seeläbi, et välja mõistetud kahjuhüvitisele lisatakse – teataval määral tasakaalustamise huvides – tuntava määraga viivitusintress.

Saksa õiguses on olemas normid, mis peale menetlusliku viivitusintressi, see tähendab viivitusintressi alates asja menetlusse võtmisest (BGB § 291) näevad viivitusintressi ette ka juba varasemast ajast, kui kahju põhjustanud isik asendussooritusega viivitab (BGB §-d 286, 288), või veelgi varasemast ajast, nimelt [lk 6] alates ostuhinna maksmisest (BGB §-d 849, 246).

2. Euroopa Kohtu vastus esimesele küsimusele ning kõigi sellega seotud seisukohtade selgitamine on kohtuasja lahendamiseks oluline ja menetlusosaliste jaoks märkimisväärse majandusliku tähtsusega. Põhikohtuasjas nõuab hageja kahjuhüvitist makstud ostuhinna summas, see tähendab täies ulatuses, arvamata maha läbitud kilomeetreid. Lisaks nõuab ta BGB §-le 849 tuginedes viivitusintressi arvestamist alates 20. juulist 2012, seega alates ostuhinna tasumise päevast.

II. Teine eelotsuse küsimus

1. Eelotsusetaotluse esitanud Thüringer Zivilgericht (Tüüringi tsiviilkohus) jagab Verwaltungsgericht Wiesbaden'i (Wiesbadeni halduskohus) kahtlusi seoses

Saksa kohtute institutsioonilise sõltumatuse ja ELTL artikli 267 alusel eelotsusetaotluse esitamise õigusega [...]. Viidatakse Verwaltungsgericht Wiesbadeni (Wiesbadeni halduskohus) 28. märtsi 2019. aasta eelotsusetaotlusele ja Euroopa Kohtus pooleli olevale menetlusele ([...] C-272/19 [...]).

a) Euroopa Kohtul on korduvalt olnud võimalus tõlgendada ja kohaldada selliseid kohtute sõltumatust käsitlevaid põhimõttelisi sätteid nagu ELL artikkel 19 ja harta artikkel 47. Lisaks on Euroopa Kohus täpsustanud ELTL artikli 267 alusel eelotsusetaotluse esitamise tingimusi. Teadolevalt puudub alus rakendada ELTL artikli 267 suhtes teistsuguseid kriteeriume kui ELL artikli 19 ja harta artikli 47 suhtes. Euroopa Kohus leiab põhjendatult, et need liidu õiguse põhimõttelise tähtsusega sätteid on omavahel tihedalt seotud (vt Euroopa Kohtu 25. juuli 2018. aasta otsus C-216/18 PPU, punkt 54, ja 27. veebruari 2018. aasta otsus C-64/16, punkt 38 ja punkt 41 jj, ning 16. veebruari 2017. aasta otsus C-503/15, punkt 36 jj).

Lisaks räägib nii mõndagi selle kasuks, et Euroopa Kohtu sõnastatud kriteeriumid andmekaitse valdkonnas tegutsevate ametiasutuste „täieliku sõltumatuse“ tagamiseks (9. märtsi 2010. aasta kohtuotsus C-518/07) kehtivad eelkõige kohtute puhul, mis peavad igakülgsest kindlustama põhiõiguste järgimise.

b) Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt täidab kohus oma ülesandeid täiesti iseseisvalt, ilma mis tahes hierarhilise või alluvussuhteta ja saamata kellelki korraldusi või juhiseid (vt nt Euroopa Kohtu 16. veebruari 2017. aasta otsus C-503/15, punkt 36 jj). Ainult nii on kohtunikud kaitstud väljastpoolt tuleva sekkumise või surve eest, mis võiks [lk 7] ohtu seada neile lahendada antud vaidlustes otsuse tegemise sõltumatuse. Ainult nii saab hajutada kohtusse pöördunud isiku põhjendatud kahtlusi selle suhtes, kas kohus on väljaspool väliste tegurite haardeulatust ja kas ta on vastanduvaid huvisid arvestades neutraalne.

c) Põhiseaduslik olukord Saksamaal ja Tüüringis ei vasta nendele nõuetele (Saksa prokuratuuri sõltumatuse puudumise kohta vt juba Euroopa Kohtu 27. mai 2019. aasta kohtuotsus C-508/18 jt). Nimetatud õiguslik olukord hõlmab kohtutegevuse põhivaldkonnas ainult funktsionaalset kohtulikku sõltumatust, isikulist sõltumatust. Sellest ei piisa siiski mis tahes välise mõju vältimiseks. Selleks lisaks vajalik kohtute institutsionaalne sõltumatus ei ole nimelt mingil juhul tagatud. Iga kohtuniku sõltumatuse tagab siiski just nimelt kogu kohtusüsteemi sõltumatus.

Tüüringi kohtusüsteemi korraldus ja Tüüringi kohtunikke käsitlevad õigusaktid ei vasta Euroopa Liidu aluslepingutes ja Euroopa Kohtu praktikas kohtute sõltumatusele kehtestatud kriteeriumitele (vt nt Euroopa Kohtu 19. novembri 2019. aasta otsus C-585/18 jt, punkt 121 jj; samuti 24. juuni 2019. aasta otsus C-619/18 ja 25. juuli 2018. aasta otsus C-216/18 PPU). Täpsemalt avaldub see järgmises.

aa) Kohtute korraldus ja haldamine on Tüüringis (nagu ka kõigis teistes Saksamaa liidumaades) täitevvõimu pädevuses, kes administreerib kohtuid ja suunab neis nii personali kui ka tehniliste küsimuste lahendamist. Justiitsministeeriumid määravad kindlaks kohtunike ametikohad ja arvu, samuti kohtute varustamise tehniliste vahenditega. Lisaks nimetavad justiitsministrid kohtunikud ametisse ja edutavad neid. Sealjuures võetakse aluseks hinnangud, mille annavad kohtunikele ministeeriumid ja kohtute presidendid, kes – välja arvatud võimaliku töö osas kohtunikuna – teostavad täitevvõimu. Praktikas osutuvad justiitsministrid ja neile halduslikult alluvad ning nende juhistega seotud kohtupresidendid nii-öelda väravavalvuriteks (*gatekeeper*). Lisaks teostavad presidendid kõigi kohtunike suhtes teenistuslikku järelevalvet.

bb) Saksamaale ja Tüüringile on lisaks iseloomulikud arvukad formaalsed ja mitteformaalsed põimumised ning isikulised sidemed kohtuvõimu ja täitevvõimu vahel. Nii saavad kohtunikud näiteks täita kohtute haldamisega seonduvaid ülesandeid. Mõtlemapanev on eelkõige tavapärase praktika, et kohtunikud määratakse teatavale ametikohale liidumaade või föderaalministeeriumites. Asjaomased kohtunikud osalevad sageli mitme aasta vältel ministeeriumite hierarhilistes süsteemides. Harukordne pole ka korduv pendeldamine ministeeriumite ja kohtute vahel, isegi kohtuniku ja ametniku rolli vahel.

Eelotsusetaotluse esitanud ainukohtunik sai ise kolm sellist ülesannet, nimelt kaks korda [lk 8] Tüüringi justiitsministeeriumis ja lisaks Tüüringi liidumaa valitsuse kantseleis (Thüringer Staatskanzlei).

Selline täitevvõimu ja kohtuvõimu isikuline põimumine on vastuolus nii liidu õiguse kui ka ülemaailmselt kehtivate Bangalore põhimõtetega (The Bangalore Principles of Judicial Conduct, vt Commentary on the Bangalore Principles of Judicial Conduct, www.unodc.org, lk 36: „*The movement back and forth between high-level executive and legislative positions and the judiciary promotes the very kind of blurring of functions that the concept of separation of powers intends to avoid.*“)

cc) Eelkõige näib mitteformaalne praktika olevat mõnikord meelevaldne. Kui väljapoole on kohtud omavoli puudumise tagajad, siis kohtunikud peavad ka mitteformaalse praktika tõttu taluma omavoli ja administratiivset detsisionismi. Kuivõrd probleemi teadvustamise tulemusel on viimasel ajal kasutusele võetud nn huvide deklareerimise menetlus, ja seda hiljuti ka Tüüringis, näiteks ülesannete määramise ja liidumaade kõrgeimate üldkohtute töös osalemise või õigusvaldkonna praktikantide (*Rechtsreferendar*) töörühmade juhtimise osas, puudub siiski tänini kohtulik kontroll, see tähendab võimalus pöörduda kohtusse.

dd) Kõik see annab täitevvõimule võimaluse avaldada kohtuvõimule lubamatut mõju. Selle hulka kuuluvad ka kaudsed, subtiilsed ja psühholoogilised mõjutusvahendid. Teataval viisil otsuste tegemise puhul esineb reaalne „premeerimise“ või „karistamise“ oht (vt Bundesverfassungsgericht'i (Saksamaa

Liitvabariigi konstitutsioonikohus) 22. märtsi 2018. aasta kohtumäärus, 2 BvR 780/16, [...] punktid 57 ja 59).

ee) Saksa kohtu- ja täitevvõimu tihe põimumine, hierarhiseerimine ja institutsionaalne sõltuvus pärinevad 19. sajandi saksa ebaõiglusriigist (*Obrigkeitsstaat*) ja natsionaalsotsialistlikust „juhi põhimõttest“, mis on mineviku pikk vari. Kogu Saksa kohtusüsteemi korraldus põhineb teenistusliku järelevalve seisukohast niinimetatud presidendimudelil (natsionaalsotsialismi ajal koguni kuritarvitamisena kohtutele „juhi põhimõtte“ ülekandmise tähenduses [...]).

Täitevvõimu suur mõju kohtute personali puudutavatele otsustele ei kuulu Saksamaa õiguskultuuri. Kohtusüsteemi struktuur, mis pärineb demokraatia-eelsest ajast, ei takista piisavalt poliitilist instrumentaliseerimist. Puudub *constitutional resilience* [...]. [lk 9]

ff) Võimude mitteformaalne ja lisaks ka institutsionaalne põimumine tuleneb Tüüringis peamiselt järgmistest õigusnormidest.

Tüüringi põhiseaduse artikli 89 lõige 2 näeb ette järgmist: kohtuniku katseajaks ametisse nimetamise otsustab justiitsminister ja kohtunike eluaegse ametisse nimetamise otsustab justiitsminister kohtunike valimiskomisjoni heakskiidul. Tüüringi põhiseaduse artikli 89 lõike 4 kohaselt sätestatakse täpsemad tingimused seaduses.

Tüüringi kohtunike ja prokuröride seaduse (Thüringer Richter- und Staatsanwältegesetz, edaspidi „ThürRiStAG“) § 3 lõige 1 sätestab, et kohtunikud ja prokurörid nimetab ametisse ja vabastab ametist justiitsvaldkonna eest vastutav minister. ThürRiStAG § 3 lõike 2 kohaselt on justiitsvaldkonna eest vastutav ministerium nimetatud seaduse tähenduses kohtunike ja prokuröride jaoks kõrgemalseisev organ, ThürRiStAG § 3 lõike 3 kohaselt on justiitsvaldkonna eest vastutav minister ka kohtunike valimiskomisjoni liige.

Nagu tuleneb ThürRiStAG §-dest 3 ja 63, korraldab kohtuniku edutamise menetluse ja teeb selles lõplikult ja siduvalt otsuse samuti justiitsvaldkonna eest vastutav minister kui kõrgemalseisev ametiisik. Kui kohtunike edutamisel esineb erimeelsus kohtunike valimiskomisjoni ja justiitsministri vahel, siis võib minister ThürRiStAG § 63 lõike 3 kolmanda lause kohaselt nimetada uue kandidaadi või vaba ametikoha uuesti välja kuulutada (vetoõigus).

Lisaks sisaldavad kohtusüsteemi korraldust käsitlevad liidumaa õigusaktid sätteid, mis täpsustavad võimude põimumist ja täitevvõimu ulatust. Kohtute seaduse rakendamise seaduse (Thüringer Gesetz zur Ausführung des Gerichtsverfassungsgesetzes edaspidi „AGGVG“) § 3 alusel määrab justiitsministerium kohtute kodade ja kolleegiumite arvu. Halduskohtumenetlust puudutavas osas sisalduvad asjaomased sisulised normid näiteks halduskohtumenetluse seadustiku rakendamise seaduse (Gesetz zur Ausführung der Verwaltungsgerichtsordnung, edaspidi „AGVwGO“) § 1 lõikes 4 ja §-s 2.

Sellele lisandub teenistuslik järelevalve. AGGVGG § 10 lõike 1 kohaselt teostavad teenistuslikku järelevalvet:

1. justiitsvaldkonna eest vastutav ministeerium liidumaa üldkohtute ja prokuröride üle,
2. liidumaa kõrgeima üldkohtu ja esimese astme kohtu president oma tööpiirkonna kohtute üle,

Presidentide suhtes teostatakse omakorda teenistuslikku järelevalvet [...].

gg) Tüüringi kohtunike õigus olla kaasatud ja osaleda otsuste tegemisel ega olemasolevad kaebevõimalused pole piisavad parandusmeetmed. Esiteks on [lk 10] kohtunike esindajate täielik osalemisõigus ThürRiStAG § 40 kohaselt piiratud; see ei ole kaugeltki võrreldav liidumaa ametnike asjaomase õigusega.

Teiseks esineb olulisi takistusi ka kaebeõiguse kasutamisel kohtuniku sõltumatuse riive korral. Kohtunike distsiplinaarkolleeegiumile kaebuse esitamisega kaasneb märkimisväärne koormus, millel võivad mõnikord olla ametialased ja sotsiaalsed tagajärjed. Ei tohiks unustada, et üldjuhul on õiguskaitsevahend suunatud ülemuse, see tähendab kohtu presidendi võetud meetmete vastu, kusjuures sama isiku hinnangust oleneb nii edutamine kui ka tegevusvaldkonna määramine. Lisaks eelneb Tüüringi kohtunike distsiplinaarkolleeegiumile esitatavale kaebusele üksikasjalik vaidemenetlus, mille viib läbi täitevvõim.

d) Kirjeldatud puuduste tõttu võivad üldsusel tekkida põhjendatud kahtlused, kas Saksamaa kohtud on piisavalt kaitstud välise, eriti täitevvõimu sekkumise või surve eest. Võib tekkida ka põhjendatud kahtlus, kas kohtud ikka on väljaspool otseste ja kaudsete väliste tegurite haardeulatust. Lõpuks esineb ka õiguse kallutatud kohaldamise oht, see tähendab puuduva neutraalsuse oht, arvestades poolte vastanduvaid huvisid (vt nende kriteeriumite kohta Euroopa Kohtu 19. novembri 2019. aasta kohtuotsus C-585/18 jt).

e) Täitevvõimu ja kohtuvõimu lahususe põhimõtet rõhutab ka Strasbourg'is asuva Euroopa Inimõiguste Kohtu (EIK) praktika. Hiljuti avaldas nimetatud kohus kahtlust Oberlandesgericht Celle (Celles asuv liidumaa kõrgeim üldkohus) juures asutatud notarite distsiplinaarkolleeegiumi sõltumatuse ja erapooletuse suhtes (EIK, 30. jaanuari 2020. aasta otsus nr 29295/16 [...]). Taotluse esitaja objektiivset kahtlust võib tekitada asjaolu, et asjaomase kolleeegiumi kohtunikud alluvad karjääri ja nende suhtes läbi viidava võimaliku distsiplinaarmenetluse osas liidumaa kõrgeima üldkohtu presidendi haldusvõimule.

f) Verwaltungsgericht Wiesbaden (Wiesbadeni halduskohus) tugineb praktikas halduskohtute sellistele menetlustele, milles on kaasatud asjaomane justiitsministeerium, seda nii ametnike puudutavate vaidluste kui ka teenistuskohale konkureerivate isikute vaidluste puhul.

Tsiviilkohtud peavad sageli tegema otsuse menetluses, milles osaleb nende enda liidumaa või Saksamaa Liitvabariik. Nii on see näiteks suurte ehitusprojektide või riigivastutuse puhul. Sellistel juhtudel tekib küsimus, kas kohus on piisavalt neutraalne „kolmas isik“, kui poole või menetlusse kaasatud isikuna osaleb õigusvaidluses täitevvõim, kellest kohus institutsionaalselt sõltub (vt sõltumatuse kui olulise tingimuse kohta nt Euroopa Kohtu 9. oktoobri 2014. aasta otsus C-222/13, punkt 29, ja 22. detsembri 2010. aasta otsus [lk 11] C-517/09, punkt 38).

Vaid kohtuvõimu „vabastamisega“ täitevvõimu köidikutest, nagu seda on juba tehtud paljudes teistes liikmesriikides, seega sõltumatute, piisava finantsvarustuse ja vähese hierarhiaga kohtusüsteemide loomisega oleks jätkuvalt tagatud Saksa kohtupraktika kõrge kvaliteet ja *good judging*, mis on kohtusüsteemi usaldatavuse eeldus.

2. ELTL artikli 267 alusel eelotsusetaotluse esitamise õigus ning Euroopa Kohtule esitatud palve tõlgendada ELL artikli 19 lõike 1 kolmandat lauset ja harta artikli 47 teist lõiku on kohtuasja lahendamise seisukohast olulised ega ole hüpoteetilised. Need on põhikohtuasja ja eelotsusetaotluse esitanud kohtu konkreetse olukorraga tihedalt ja lahutamatu seotud (vt Euroopa Kohtu 27. veebruari 2018. aasta kohtuotsus C-64/16, punkt 19 jj). Asjakohased on eelkõige järgmised faktilised ja õiguslikud asjaolud.

a) Põhikohtuasjas peab kohus Euroopa Liidu kohtuna otsustama, kuidas kohaldada ja tõlgendada liidu õigust, käesoleval juhul sõidukite registreerimist käsitlevaid liidu õiguse sätteid koostoimes ka ELL artiklis 19 ja harta artiklis 47 sätestatud tõhususe põhimõttega ning liidu õigusest tulenevate põhiõigustega. Põhikohtuasi on tihedalt seotud liidu õigusega.

b) Sellega seoses tekib menetlusõiguslik probleem, kas ja millistel tingimustel esineb üldse õigus esitada eelotsusetaotlus. Euroopa Kohus on pädev andma liikmesriigi kohtule selgitusi liidu õiguse elementide kohta, mis võivad aidata lahendada liikmesriigi kohtus üles kerkinud pädevusprobleemi (vt Euroopa Kohtu 19. novembri 2019. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-585/18 jt, punkt 100). Kui Euroopa Kohus on pädev vastama ka menetlusõiguslikele eelküsimustele, mis käsitlevad liidu õiguse selliste menetlusnormide tõlgendamist, mida asjaomane eelotsusetaotluse esitanud kohus peab kohtuasja lahendamisel kohaldama (vt Euroopa Kohtu 26. märtsi 2020. aasta kohtuotsus liidetud kohtuasjades C-558/18 jt, punkt 50), siis peaks pädevus seda enam olema olemas olemas küsimuse puhul, millistele tingimustele peab vastama eelotsusetaotluse esitanud kohus.

c) „Diisliskandaali“ kohta esitatud küsimuste ja eelotsusetaotluse esitanud kogu staatuse vahel on lisaks tihe ja lahutamatu seos. Riigil on kostjas märkimisväärne osalus. Võttes arvesse Saksamaa autotööstusega seotud majandus- ja tööturupoliitilisi huve, seda eelkõige pandeemia ajal, ja menetluste arvukust, on surve kohtutele äärmiselt suur. Tähele panna saab ka seda, et erinevalt [lk 12] enamikust Saksamaa madalamate astmete kohtutest ja nüüd ka

Bundesgerichtshofist (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus) on kostja [asukoha] lähedased tsiviilkohtud jätnud kostja vastu esitatud hagid rahuldamata.

d) Lisaks on oluline Oberlandesgericht Dresdeni (Dresdenis asuv liidumaa kõrgeim üldkohus) presidendi 9. aprilli 2020. aasta kiri [...]. Asjaomane kõigile Saksamaa liidumaade kõrgeimate üldkohtute presidentidele adresseeritud kiri levis Tüüringi kohtusüsteemis ja jõudis ka eelotsusetaotluse esitanud ainukohtunikuni.

Üleskutse kontrollida, kas asjaomaseid diiselmootoreid käsitlevate kohtuasjade menetlemise ja neis otsuste tegemise saab edasi lükata, võib saavutada vahetu mõju. Eelkõige on see nii osas, mis puudutab kirjas selgesti väljendatud eitavat suhtumist „võimalusse maksta ostuhind täies ulatuses tagasi, tegemata mahaarvamist sõiduki – ka aastaid kestnud – kasutamise eest“. Just seda käsitleb esimene eelotsuse küsimus.

e) Lisaks levib Saksamaal vähemalt madalamate astmete kohtute eelotsusetaotluste suhtes kriitiline hoiak ja esitatud on koguni üleskutseid madalamate astmete kohtute eelotsusetaotluse esitamise õigust piirata. Näiteks asus Bundesverfassungsgericht'i (Saksamaa Liitvabariigi konstitutsioonikohus) ametist lahkuv asepresident Ferdinand Kirchhof seisukohale, et madalamate astmete kohtute õigus esitada eelotsusetaotlust soodustab järgmistest astmetest kõrvalehoidmist ja kipub kohtupraktikat killustama [...].

Kõik see võib viia selleni, et Saksamaa madalamate astmete kohtuid suunatakse hoiduma eelotsusetaotluste esitamisest (vt eelotsusetaotluse esitamise piiramatut õiguse kohta Euroopa Kohtu 26. märtsi 2020. aasta kohtuotsus C-558/18 jt, punkt 55 jj).[...]